

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”**

Кривокульська Наталія Михайлівна

УДК 338.242.4 (502.35)

**ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ
ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

спеціальність 08.02.03 –
Організація управління, планування і регулювання економікою

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ЛЬВІВ – 2006

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі державного і муніципального управління Тернопільського державного економічного університету Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор

Мельник Алла Федорівна,

Тернопільський державний економічний університет, проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Римар Микола Васильович,

Львівська державна фінансова академія, завідувач кафедри податків, бюджету і казначейської справи

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

Кравців Василь Степанович,

Інститут регіональних досліджень НАН України, завідувач відділу регіональної екологічної політики

Провідна установа: Донецький Інститут економіки промисловості НАН України, відділ фінансово-економічних проблем використання виробничого потенціалу, м. Донецьк.

Захист відбудеться “ ” _____ 2006 року о ____ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.03 у Національному університеті “Львівська політехніка” за адресою: 79013, м. Львів, вул. С.Бандери, 12, IV навчальний корпус, ауд. 209-А.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету “Львівська політехніка” за адресою: 79013, м. Львів, вул. Професорська, 1.

Автореферат розісланий “ ” _____ 2006р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В.Алексєєв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах ринкові перетворення в Україні стимулюють зміни у реалізації природоохоронної політики. Остання пов'язана з множиною завдань транзитивного періоду, починаючи із стабілізації екологічної ситуації на місцевому, регіональному та національному рівнях і завершуючи виробленням механізмів, які забезпечать усунення екологічної кризи в державі. Практичне втілення цих завдань потребує удосконалення організації управління і регулювання природоохоронної діяльності шляхом використання як державних, так і недержавних впливів.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю наукового обґрунтування місця природоохоронної діяльності у реалізації еколого-економічної політики, а також вироблення пропозицій щодо удосконалення організації управління і регулювання природоохороною на рівні регіону.

Багатоаспектність досліджуваної проблеми відображена в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Питання здійснення природоохоронної діяльності та реалізації екологічної політики зосереджені у роботах В.Андрейцева, Г.Білявського, В.Джигирей, М.Долішнього, В.Дьомкіна, А.Запольського, Ю.Злобіна, В.Крисаченка, Л.Мельника, М.Оробчука, М.Пилипчака, В.Сахаєва, Ю.Туніці, С.Харічкова, В.Шевчука, О.Царенко, І.Яремчука. Проблематика оптимізації природоохоронної діяльності досліджувалася І.Александровим, О.Балацьким, Б.Буркінським, С.Валентей, О.Веклич, Т.Галушкіною, В.Кравцівим, Є.Лавейкіною, Ю.Ніколаєвим, М.Римаром, І.Синякевичем, Ю.Стадницьким, В.Трегобчуком, М.Хилько. Ідеологія управління і регулювання природоохоронної діяльності відображена у роботах Б.Андрушківа, В.Гриньової, Й.Завадського, О.Кузьміна, А.Мельник, І.Михасюка, Я.Побурка, В.Яцури.

Разом з тим, у науковій літературі недостатньо уваги зосереджено на організації управління і регулювання природоохоронної діяльності та напрямках їх удосконалення в умовах децентралізації управління і посилення впливу недержавних інституцій на екологічні процеси в суспільстві. Наслідком цього є необґрунтованість і поверховість застосування адміністративно-правових та економічних методів державного регулювання природоохорони, недосконалість організації управління останньою, невідпрацьованість методичного забезпечення економічного механізму регулювання природоохоронної діяльності, що зумовлює неефективність здійснення природоохорони. Нерозв'язаність вказаних проблем визначила мету і основні завдання дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана з виконанням наукових досліджень, передбачених планом науководослідної роботи Тернопільського державного економічного університету в рамках держбюджетних тем кафедри державного і муніципального управління: "Організаційно-економічний механізм реформування і розвитку економіки регіону в умовах перехідного періоду до ринкових відносин" (№ держреєстрації

0101U000261, протокол №7 Вченої ради ТАНГ від 6 липня 1995р.); ДМУ-89-04 “К” “Дослідження методологічних засад державного регулювання економіки на макро- і мезорівнях” (реєстраційний № 0104 V000406, протокол №7 від 05 грудня 2003р.) і науково-дослідної роботи на тему: ДМУ-16-04 “Б” “Дослідження теорії та розробка методологічних засад організації управління та регулювання розвитку муніципальних утворень” (№ державної реєстрації 0104U00045).

Мета і основні завдання дослідження. Метою дисертації є розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо організації управління і побудови механізму регулювання природоохоронної діяльності в умовах розвитку ринкових відносин.

Реалізація мети зумовила необхідність визначення та розв’язання таких завдань:

- окреслити концептуальні засади антикризового управління з метою визначення його місця і ролі у розвитку сфери послуг;
- провести системний аналіз здійснення природоохоронної діяльності з метою виявлення тенденцій та проблем для регулювання і розробити пропозиції щодо удосконалення функціонально-цільової структури організаційно-економічного механізму управління природоохоронною діяльністю;
- здійснити оцінку функціональних механізмів управління природоохоронною діяльністю, виявити чинники їх розвитку та трансформації;
- виробити рекомендації щодо удосконалення організаційної структури та організації управління природоохороною для формування дієвого організаційного механізму управління природоохоронною діяльністю;
- розробити пропозиції щодо удосконалення адміністративних і економічних інструментів регулювання природоохоронної діяльності;
- запропонувати і обґрунтувати механізм регулювання природоохоронної діяльності суб’єктів господарювання в рамках програмних орієнтирів розвитку екологічного підприємництва.

Об’єкт і предмет дослідження. *Об’єктом дослідження* є процес природоохоронної діяльності як складова еколого-економічної системи. *Предметом дослідження* є форми і методи організації управління і регулювання природоохоронної діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети у дисертаційній роботі використовувались такі методи дослідження: системний аналіз (для виявлення проблем взаємозв’язку регулювання природоохорони з факторами впливу на його здійснення; вивчення та оцінки функціонального навантаження складових елементів механізму управління об’єктом дослідження – розділ 1); порівняльний аналіз (для співставлення стану забруднення навколишнього природного середовища в Україні та її регіонах – розділ 2); факторний аналіз (для вивчення чинників, що зумовлюють ефективність (неефективність) регулювання і управління природоохоронною діяльністю – розділ 2);

економіко-статистичні (для вивчення динаміки забруднення довкілля регіону залежно від збільшення обсягу виробництва; виявлення концентрації забруднюючих речовин на душу населення та на 1 км² території області – розділ 2); експертні методи (для визначення та ранжування цілей регіональної цільової програми розвитку екологічного підприємництва – розділ 3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в роботі на основі принципів системного підходу розроблені методологічні засади та практичні рекомендації щодо розбудови механізму управління природоохоронною діяльністю на регіональному рівні. Зокрема, в дисертації *вперше*:

- розроблено структурну модель регіональної цільової програми розвитку екологічного підприємництва, яка відображає специфіку розвитку екологічного підприємництва в системі регулювання природоохоронної діяльності регіону.

Удосконалено:

- функціонально-цільову структуру організаційно-економічного механізму управління природоохоронною діяльністю через вмонтування в організаційно-економічний механізм управління складових інституціонального регулювання з боку інституцій ринкової інфраструктури та громадського регулювання. Запропонована структура забезпечить можливість регулювання природоохоронної діяльності в ринкових умовах, синтезування впливів усіх суб'єктів регулювання економіки з наповненням природоохоронної сфери соціальним змістом;

- методичні засади аналітико-інформаційного забезпечення регулювання природоохоронної діяльності через доповнення діючих екологічних індикаторів низкою показників, які на відміну від існуючих положень, забезпечать максимально наближений до реальності опис характеру процесу змін у довкіллі, а також організаційні засади інформаційного забезпечення управління природоохоронною діяльністю, в контексті чого обґрунтовано необхідність створення на базі територіального органу екологічного управління банку екологічної інформації та розроблено його функціональну структуру. Такі засади, на відміну від наявних, дозволять забезпечити керівництво територіального органу екологічного управління оперативною інформацією і створити основу для глибшого аналізу і прогнозування розвитку екологічних процесів;

- економічний механізм регулювання природоохоронної діяльності, в контексті чого запропоновано: трансформувати процес адміністративного обслуговування збору за забруднення навколишнього природного середовища в чітко вироблену політику економічного регулювання природоохорони; проводити індексацию нормативів збору в розрізі окремих регіонів з використанням споживчих цін регіону; підвищити ставки збору за забруднення довкілля; змінити (збільшити) розмір перерахування збору до місцевих фондів охорони довкілля, що на відміну від чинного механізму, дозволить враховувати регіональну спе-

цифіку регулювання природоохорони та отримати необхідний рівень надходжень до фондів охорони навколишнього природного середовища усіх рівнів;

- систему пріоритетів екологічного підприємництва, яка структурована за сферами галузевої діяльності, зокрема, у сферах: фінансового регулювання і фінансової підтримки, страхування екологічної підприємницької діяльності, аудиторської діяльності, банківської діяльності, інформаційного забезпечення природоохоронного процесу, матеріально-технічного забезпечення, трейнінгової діяльності. На відміну від існуючих систем, вона дає змогу повніше врахувати та забезпечити потребу суб'єктів господарювання в екологічних послугах.

Набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічні засади організації управління і регулювання природоохоронної діяльності, зокрема: доповнено трактування дефініції „еколого-економічна політика” наповненням її змісту необхідністю цілеспрямованого впливу з боку органів державної влади, інституцій ринкової інфраструктури та суб'єктів господарювання через систему еколого-економічних заходів, що забезпечує реалізацію інтересів суспільства та враховує необхідність здійснення програмних планів дій з екологізації державних функцій управління, усієї господарської діяльності і суспільства в цілому; трактування категорії „природоохоронна діяльність”, яка на відміну від попередніх трактувань, розглядається як цілеспрямована діяльність суспільства, його управлінських структур, що здійснюється з використанням системи методів, інструментів та важелів впливу і спрямована на збереження та покращення якості навколишнього природного середовища.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність дисертації полягає у тому, що розроблені у ній теоретичні положення та методичні підходи до побудови механізму управління природоохоронною діяльністю можуть бути використані в ході реалізації державної регіональної політики, у законотворчій діяльності Верховної Ради України, у економіко-аналітичній та прогностичній роботі територіальних органів екологічного управління, органів статистики та суб'єктів господарювання, при розробці регіональних цільових екологічних програм, вдосконаленні організаційної структури управління, координації підприємницької діяльності, виробленні виважених економічних рішень щодо організації управління і регулювання природоохоронної діяльності в регіоні.

Результати дослідження, що покладені в основу дисертації, використані при підготовці пропозицій керівництву Міністерства охорони навколишнього природного середовища України стосовно реформування структури підвідомчих органів, а також для опрацювання штатного розпису державного управління екології та природних ресурсів в області [довідка № 1/1707/1 від 18.05.2005р.], рекомендацій щодо розвитку екологічного підприємництва в регіоні в процесі розробки Програми формування регіональної екологічної

мережі та повноцінного життєвого середовища в м. Тернополі на 2003-2005р.р. [довідка №22/01/06 від 14.12.2005р.], використовуються при викладанні дисциплін „Екологічний менеджмент”, „Муниципальний менеджмент”, „Державне регулювання економіки”, „Менеджмент державних установ і організацій” в Тернопільському державному економічному університеті [довідка №126-06/1813 від 19.12.2005р.].

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення проблем регулювання і управління природоохоронною діяльністю. Усі результати, що становлять сутність дисертаційної роботи, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї і положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Внесок автора в колективні опубліковані роботи конкретизовано в списку публікацій.

Апробація результатів. Результати досліджень доповідалися, обговорювалися і отримали позитивну оцінку на міжнародних і всеукраїнських конференціях та наукових семінарах, зокрема: всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих учених “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання” (Донецьк, 2000), всеукраїнській науково-практичній конференції “Економічні проблеми ринкової трансформації України” (Львів, 2002), міжнародній науково-практичній конференції „Реформування фінансово-кредитної системи і стимулювання економічного зростання” (Луцьк, 2003), науковій конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів, здобувачів наукових ступенів “Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період (Тернопіль, 2005), науковому семінарі “Державний сектор в системі державного регулювання економіки” (Тернопіль, 2005), міжвузівській науково-практичній конференції “Професійна державна служба та місцеве самоврядування” (Харків, 2005), міжнародній науково-практичній конференції „Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє” (Львів, 2005). Наукові результати дослідження обговорювались та отримали схвальні відгуки на наукових семінарах кафедри державного і муніципального управління Тернопільського державного економічного університету в 2003-2006р.р.

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 12 наукових праць. У фахових наукових виданнях, зокрема, опубліковано 5 статей.

Структура та обсяг роботи. Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку, її основний зміст викладено на 204 сторінках. Робота ілюстрована 8 рисунками та 30 таблицями, які розміщені на 24 сторінках, містить список використаних джерел із 238 найменувань та 18 додатків, обсягом 27 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації та зміст наукової проблеми, сформульовано мету і завдання, предмет і об'єкт, визначено теоретичну та методологічну базу, розкрито наукову новизну і практичну значущість дисертаційного дослідження.

У *першому розділі* **“Теоретичні засади організації управління і регулювання природоохоронної діяльності в контексті перебудови національної економіки”** обґрунтовано місце природоохоронної діяльності у складі еколого-економічної політики; досліджено теоретико-методологічні засади організації управління і регулювання природоохоронної діяльності; визначено сутність організаційно-економічного механізму управління природоохороною; розроблено методологічний інструментарій дослідження механізмів управління природоохоронною діяльністю.

Дослідження теоретико-методологічних засад організації управління і регулювання природоохорони передбачає виявлення сутності еколого-економічної політики та природоохоронної діяльності як напряму її реалізації.

Вивчення та узагальнення наукових досліджень щодо вирішення питань виходу з екологічної кризи, дозволяють встановити причини розбіжностей у поглядах на цю проблему. Такі причини містяться у різних підходах до тлумачення наступних питань: причин екологічної кризи, шляхів подолання екологічної кризи, сумісності економічного росту з охороною довкілля, вибору механізмів та методів реалізації еколого-економічної політики.

Еколого-економічну політику слід розглядати як систему пріоритетів, програмних заходів та ціленаправленої діяльності органів державної влади, інституцій ринкової інфраструктури та суб'єктів господарювання, через систему еколого-економічних заходів, яка спрямована на забезпечення економічної і екологічної безпеки держави та екологічних потреб населення, екологізацію державних функцій управління, господарської діяльності, суспільства в цілому, і яка враховує напрацьований світовий досвід, стан і особливості власного соціально-економічного розвитку та віддзеркалює перспективи національного розвитку країни. Вона характеризується тісним зв'язком із змінами, які відбуваються в суспільстві, передусім, у економічному його базисі, однак, без позбавлення її самостійного характеру і з обов'язковим врахуванням специфічних рис.

Автором стверджується, що еколого-економічна політика в напрямку здійснення природоохоронної діяльності, передбачає здійснення комплексу заходів природоохоронного характеру, які її формують, і має бути зорієнтована на формування цілісної системи державного управління та регулювання. Огляд літературних джерел дозволив встановити, що природоохоронна діяльність передбачає здійснення активних дій, спрямованих на покращення характеристик елементів навколишнього природного середовища, в тому числі і відновлення їх якісних рис.

Під природоохоронною діяльністю слід розуміти цілеспрямовану діяльність суспільства, його управлінських структур, що здійснюється з використанням системи методів, інструментів та важелів впливу і спрямована на збереження і покращення якості навколишнього природного середовища та забезпечення сталого еколого-економічного розвитку.

Здійснення природоохоронної діяльності забезпечується через певний організаційно-економічний механізм. Запропоновано наступне його визначення: організаційно-економічний механізм управління природоохоронною діяльністю – це система форм і методів свідомого впливу на об'єкт (процес природоохоронної діяльності), за допомогою якої суспільство, керуючись природоохоронними принципами і пріоритетами, досягає очікуваного ефекту, а також через яку здійснюється регулювання природоохоронної діяльності, забезпечується організування природоохорони та економічно і соціально виправдане функціонування її як єдиного цілого.

Сутність і зміст управлінської діяльності, пов'язаної із здійсненням природоохоронних дій, реалізується через функції управління природоохоронною діяльністю. Розгляд функцій за критерієм використовуваних напрямів управлінської діяльності суб'єктами, що мають повноваження екологічного управління, дозволяє класифікувати їх на загальні (законодавчий вплив, прогнозування, планування, організування, погодження, координування, регулювання, мотивація і стимулювання) та спеціальні (стандартизація і нормування, видача ліцензій, видача лімітів, екологічний моніторинг, екологічна експертиза, екологічний аудит, екологічне страхування, інформування про стан довкілля).

Регулювання необхідно розуміти як процес, що забезпечує потрібні значення істотних показників у функціонуванні об'єкта управління на основі визначених форм і методів впливу. Систему засобів державного впливу на здійснення природоохоронної діяльності в Україні класифіковано за критерієм меж та характеру втручання держави у її здійснення на: засоби прямого впливу (реалізація державних заходів природоохоронного характеру; заходи примусу суб'єктів господарювання до здійснення природоохоронної діяльності) та засоби опосередкованого впливу (державне економічне регулювання природоохоронної діяльності; заходи заохочення суб'єктів господарювання до здійснення природоохоронної діяльності).

Об'єктивне дослідження функціонування та розвитку процесу природоохоронної діяльності забезпечується в ході написання роботи через використання спектру філософських та загальнонаукових принципів пізнання.

Другий розділ „Аналітичне оцінювання функціональних механізмів управління природоохоронною діяльністю” присвячений моніторингу та аналізу екологічних проблем України і регіонів та факторів, що їх зумовлюють; оцінюванню дієвості організаційних структур управління як основи для

здійснення організації управління природоохороною; дослідженню тенденцій та чинників функціонування і розвитку системи регулювання природоохорони.

Незважаючи на достатньо усталене поняття „екологічний моніторинг”, існуючі на сьогодні трактування цього терміну відрізняються. Погоджуючись з тим, що екологічний моніторинг є системою спостережень, оцінки, контролю, прогнозування змін стану навколишнього природного середовища і живих організмів під впливом антропогенних факторів та системою управління екологічними процесами, дисертант відзначив необхідність врахування таких аспектів ідентифікації цього поняття, як вивчення і дослідження факторів антропогенного впливу, які, власне, і зумовлюють зміни у довкіллі, визначають необхідність прийняття відповідних рішень у сфері природоохорони. З метою проведення моніторингу екологічних проблем країни та регіонів, в якості факторів, що справляють вплив на стан їх навколишнього середовища, розглядаються: забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів, забруднення в результаті розміщення відходів у довкіллі. Чинними екологічними індикаторами, розрахунок яких було проведено в роботі, є: динаміка обсягу викидів в атмосферне повітря регіону; утворення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами; обсяг утворення викидів шкідливих речовин по районах; забір і використання води з річкових басейнів регіону; поводження з промисловими токсичними відходами на підприємствах.

Емпіричною базою дослідження визначено підсистеми різних рівнів. За основу аналізу взято підсистеми національного (Україна), середнього (регіон) та нижчого рівня (адміністративний район).

Розраховані у роботі коефіцієнти концентрації забруднюючих речовин за регіонами України, свідчать, що найвищий рівень забруднення характерний для Донецької (67,7 тонни на душу населення у 2000р.), Дніпропетровської (29,5 тонни на душу населення у 2000р.), Луганської (19,8 тонни на душу населення у 2000р.), Івано-Франківської (13,3 тонни на душу населення у 2000р.), Запорізької (12,3 тонни на душу населення у 2000р.), Харківської (8,6 тонни на душу населення у 2000р.) та Полтавської (5,3 тонни на душу населення у 2000р.) областей. Незважаючи на те, що коефіцієнт концентрації забруднюючих речовин на 1 жителя Тернопільської області у 2003 році нижчий від середнього показника по Україні у 3,3 рази (проти 3,5 раз у 2000р.), що пояснюється зменшенням чисельності населення регіону, збільшення частки забруднюючих речовин, яка припадає на 1 км² території є однозначним свідченням росту забруднення атмосферного повітря та необхідності активізації регулювання природоохоронної діяльності у регіоні.

У роботі здійснене ранжування адміністративних районів за рівнем антропогенного навантаження на довкілля регіону (Тернопільської області) за критерієм обсягу викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в

атмосферу і визначено частку цих районів та основних забруднювачів у валовому викиді регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Навантаження підсистем нижчого рівня (адміністративних районів) на навколишнє природне середовище Тернопільської області у 2003-2004р.р.

Назви адміністративних районів та підприємств-забруднювачів	Валовий викид адміністративного району, тонн		Валовий викид підприємства, тонн		Частка підприємства у валовому викиді району, %		Частка району та основних забруднювачів у валовому викиді регіону, %		Ранг району, 2004
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	
Валовий викид по області	45125,7	45671,4	4875,7	6471,6	-	-	10,80	14,17	-
Бережанський район	1571,6	1409,8	-	-	-	-	3,48	3,09	11
Борщівський район	2494,5	2703,1	-	-	-	-	5,53	5,92	5
ТзОВ „Борщівцукор”	-	-	152,7	126,4	6,12	4,68	0,34	0,28	
Скала-Подільський спецкар’єр	-	-	267,7	821,9	10,73	30,41	0,59	1,80	
Бучацький район	1724,7	1790,4	-	-	-	-	3,82	3,92	9
ТзОВ „Бучачцукор”	-	-	130,0	116,9	7,5	6,5	0,29	0,26	
Гусятинський район	3766,9	5367,5	-	-	-	-	8,35	11,75	2
Гусятинська газокompресорна станція	-	-	2112,4	3481,3	56,1	64,0	4,68	7,62	
Заліщицький район	1798,8	1217,6	-	-	-	-	3,99	2,67	12
Зборівський район	1015,4	743,3	-	-	-	-	2,25	1,63	16
Козівський район	1215,4	947,8	-	-	-	-	2,69	2,08	13
ТзОВ „Козовацукор”	-	-	192,2	165,9	15,8	17,5	0,43	0,36	
Кременецький район	2574,9	2211,4	-	-	-	-	5,71	4,84	6
ЗАТ „Кременецьцукор”	-	-	150,1	172,9	5,8	7,8	0,33	0,38	
Ланівецький район	983,4	884,7	-	-	-	-	2,18	1,94	14
Монастирський район	734,8	738,6	-	-	-	-	1,63	1,62	17
Підволочиський район	1492,0	1522,4	-	-	-	-	3,31	3,33	10
Підгаєцький район	369,9	339,8	-	-	-	-	0,82	0,74	18
Теребовлянський район	1841,6	2119,1	-	-	-	-	4,08	4,64	7
Тернопільський район	2203,2	2994,2	-	-	-	-	4,88	6,56	3
Управління магістральних газопроводів	-	-	942,2	845,8	42,8	28,2	2,09	1,85	
Тернопільське КПТМ „Тернопільміськтеплокомуненерго”	-	-	193,3	199,7	8,8	6,7	0,43	0,44	
Чортківський район	3459,4	2993,6	-	-	-	-	7,67	6,55	4
ВАТ „Чортківський цукрозавод”	-	-	328,2	387,1	9,5	12,9	0,73	0,85	
Шумський район	888,9	838,3	-	-	-	-	1,97	1,84	15
м. Тернопіль	14943,0	14855,5	-	-	-	-	33,11	32,53	1

Визначення рангу кожного з об’єктів дозволило чітко виявити пріоритетність необхідних управлінських дій, які слід спрямувати на зниження негативного впливу господарської діяльності на довкілля (активізація регулювання природоохоронної діяльності, реалізація контролю за цими об’єктами і т.п.). Проведене ранжування адміністративних районів за рівнем антропогенних навантажень на довкілля регіону в умовах обмеженості ресурсів, забезпечить можливість здійснення вибіркового регулювання природоохорони у цих об’єктах.

Дослідження екологічних проблем на національному і регіональному рівнях обумовило проведення системного аналізу інформаційного забезпечення регулювання природоохоронної діяльності, який виявив, що розвиток системи екологічних індикаторів, які базуються на первинній інформації про стан дов-

кілля, потребує вирішення низки супутніх проблем: недопущення втрати частини інформації, отриманої в процесі збору первинних даних у результаті централізованого опрацювання цієї інформації на регіональному рівні; усунення суперечності інформаційних даних, які відображаються у статистичному щорічнику України та Національній доповіді про стан навколишнього природного середовища в областях; підвищення рівня оперативності інформації.

В процесі аналізу дієвості організаційних структур управління природоохоронною діяльністю дисертантом виявлено такі проблеми, характерні для організації управління природоохороною: низьку результативність функцій управління природоохоронною діяльністю; недосконалість організаційної структури та організації діяльності територіального органу екологічного управління; низьку результативність реалізації органами управління загальних і конкретних функцій управління щодо обслуговування процесу нарахування та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища підприємствами-забруднювачами регіону. Здійснена оцінка дієвості функцій управління природоохоронною діяльністю дозволила виявити причини, які знижують результативність функцій: ґрунтування природоохоронної політики, переважно, на принципі „реагуй і виправляй”; послаблення економічної бази органів місцевого самоврядування для здійснення регулятивних функцій (починаючи з 1999 року, збір за забруднення навколишнього середовища на окремі рахунки до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, що утворюються в складі сільських, селищних, міських бюджетів, платники перераховують у розмірі 20%, тоді як у 1992-1998р.р.– 70%); неповне охоплення в процесі лімітування суб’єктів ринку, що здійснюють виробничу діяльність; дезінтеграційність тенденцій в сфері природоохорони, що зумовлено слабкістю взаємодії між органами виконавчої влади різних рівнів; нестача кваліфікованих кадрів; нерозвиненість багатосуб’єктної системи управління природоохороною.

З метою виявлення основних проблем організації діяльності територіального органу екологічного управління проведено соціологічне дослідження, в ході якого опитані 36 осіб з числа керівників та службовців цього державного органу. Серед проблем, що викликають найбільші труднощі в організації діяльності управлінських кадрів, опитувані назвали: надмірну розвиненість системи взаємодії по вертикалі (в основному, через збереження бюрократичних принципів організації управління); недосконалу систему координації всіх служб органів виконавчої влади та їх взаємодію; низький рівень оперативності інформації; невідповідність виконуваних робіт посадовим обов’язкам (через нечіткість роботи інших органів виконавчої влади, недосконалість посадових інструкцій, некомпетентність колег та їх неспроможність виконувати свої обов’язки).

Аналіз літературних джерел та проведені дослідження дозволяють стверджувати, що для здійснення природоохоронних функцій необхідно створити широку і багатоцільову систему регулювання природоохоронної діяльності, яка сприятиме високому рівню екологізації суспільства. Чинна

система регулювання природоохоронної діяльності характеризується: домінуванням підсистеми загальнодержавного регулювання; поступовим розвитком підсистеми регіонального регулювання, що супроводжується постійним зростанням переваг такого розвитку в контексті актуалізації питання регіонального розвитку; нерозвиненістю підсистем інституціонального (з боку інституцій ринкової інфраструктури) та громадського регулювання природоохоронної діяльності.

У третьому розділі „Удосконалення організаційно-економічного механізму управління природоохоронною діяльністю” обґрунтовано шляхи удосконалення організації управління природоохоронною діяльністю; охарактеризовано адміністративні і економічні інструменти регулювання природоохорони та розроблено пропозиції щодо їх удосконалення; сформовано рекомендації з імплементації програмування у процес регулювання природоохорони в регіоні.

Визначені у роботі за результатами проведеного соціологічного опитування напрямки удосконалення організації діяльності територіального органу екологічного управління, свідчать про актуальність напрацювання пропозицій щодо самої організації діяльності та необхідність побудови нової організаційної структури з відповідною інституціоналізацією функцій. До головних напрямків удосконалення організації діяльності територіального органу екологічного управління дисертантом віднесено: вироблення оптимального механізму взаємодії управлінських структур в галузі управління і регулювання природоохорони (через забезпечення чіткої роботи інших органів виконавчої влади та удосконалення посадових інструкцій); налагодження зовнішніх комунікативних зв'язків територіального органу екологічного управління (через створення відділу зв'язків з громадськістю); впровадження практики аналізу і прогнозування розвитку політичних, соціально-економічних та екологічних процесів; підвищення рівня забезпеченості керівництва державного органу оперативною інформацією; формування і підтримку іміджу керівництва вищої ланки. З метою імплементації функцій аналізу і прогнозування розвитку політичних, соціально-економічних та екологічних процесів, а також вироблення оптимального механізму взаємодії управлінських структур в галузі управління і регулювання природоохорони запропоновано створити у складі територіального органу екологічного управління на базі відділу економіки та природоохоронних програм, відділ аналізу і прогнозування екологічного розвитку регіону. За цим підрозділом доцільно закріпити функції щодо розробки, регулювання та координації місцевих природоохоронних програм.

Зміст організаційно-економічного механізму управління природоохоронною діяльністю визначається участю державних і місцевих органів управління в організації регулюючих впливів на природоохоронну діяльність, функціонуванням інститутів громадського регулювання природоохорони, розвитком ринкових форм здійснення природоохоронної діяльності та її регулювання з боку державних і ринкових інституцій. Орієнтуючись на спільну мету, кожна з

складових системи регулювання природоохорони переслідує власні цілі, має свої функції та змістове наповнення. Функціональне наповнення діяльності вказаних підсистем дозволило представити організаційно-економічний механізм управління природоохоронною діяльністю наступним чином (рис. 1).

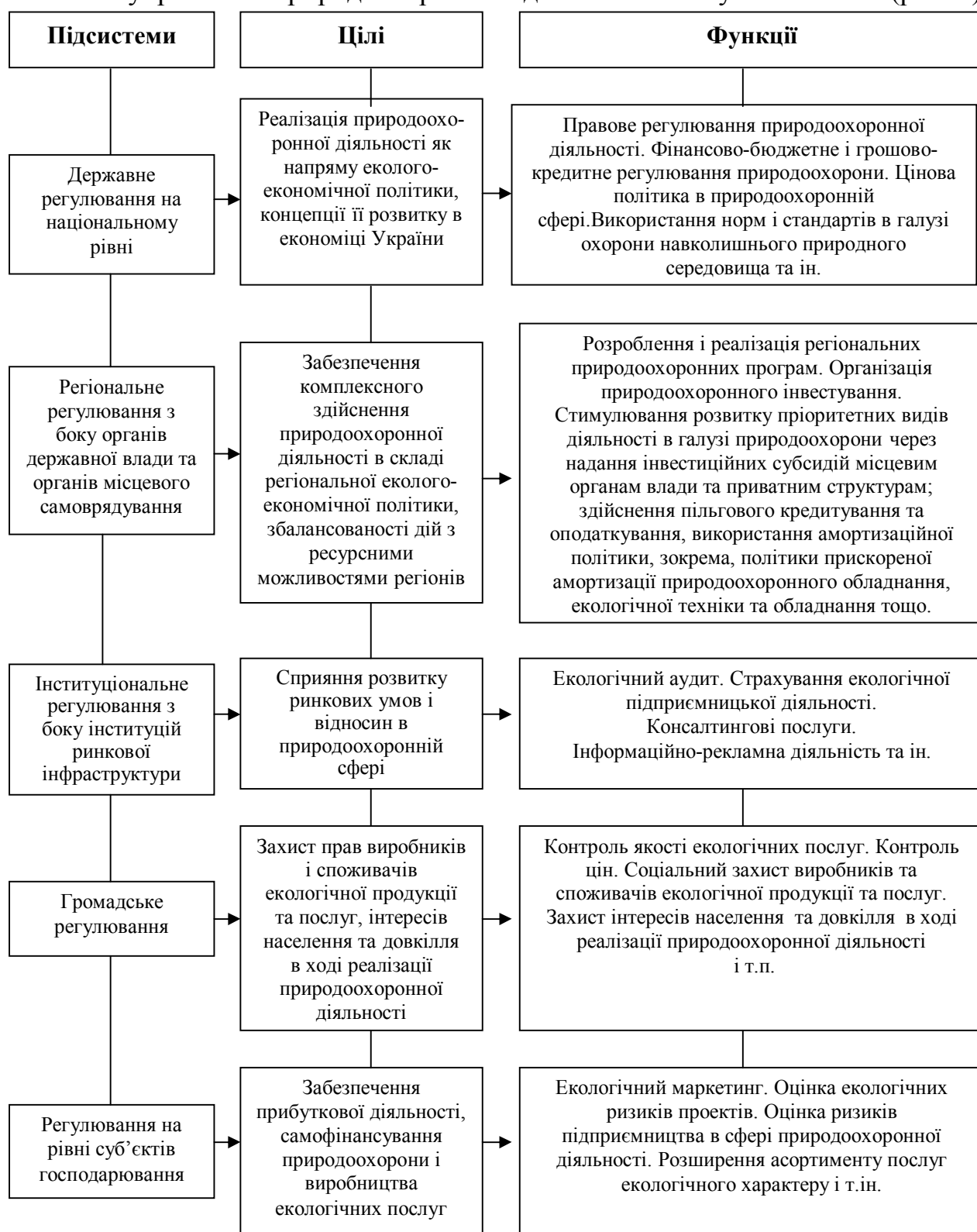

Рис. 1. Функціонально-цільова структура організаційно-економічного механізму управління природоохоронною діяльністю

У дисертаційній роботі вказано на необхідність розвитку і удосконалення системи інформаційного забезпечення організації управління і регулювання

природоохорони, яка є основою для аналізу і прогнозування розвитку екологічних процесів та джерелом забезпечення керівництва територіального органу екологічного управління оперативною інформацією. Організаційно інформаційне забезпечення управління природоохороною діяльністю запропоновано удосконалити через створення на базі територіального органу екологічного управління банку екологічної інформації.

В контексті удосконалення інформаційного забезпечення регулювання природоохоронної діяльності, запропоновано розширити перелік даних регіональної статистики, доповнивши такими показниками як: навантаження підсистем нижчого рівня (адміністративних районів) на навколишнє природне середовище регіону (області) з їх ранжуванням за рівнем антропогенного навантаження на довкілля регіону (*Нр.п.п.р.*) в результаті здійснення викидів, скидів чи розміщення відходів у довкіллі; навантаження найбільших забруднювачів у складі підсистем нижчого рівня на навколишнє середовище регіону в результаті здійснення викидів, скидів чи розміщення відходів у довкіллі з ранжуванням підприємств-забруднювачів (*Нс.г.*); коефіцієнти концентрації забруднюючих речовин на душу населення та на 1км² території регіону з визначенням рангу адміністративного району за рівнем концентрації забруднюючих речовин на душу населення (*Кз.р. на душу нас.*) та на 1км² території (*Кз.р. на кв.км*).

$$Нр.п.п.р. = \frac{Знпс рн.}{Знпс рег.}; \quad (1)$$

$$Нс.г. = \frac{Знпс с.г.}{Знпс рег.}; \quad (2)$$

$$Кз.р.на душунас. = \frac{Знпс рег.}{Чнас.рег.}; \quad (3)$$

$$Кз.р. на кв.км = \frac{Знпс рег.}{S}, \quad (4)$$

де *Знпс рн.* – забруднення довкілля регіону підсистемою нижчого рівня (адміністративним районом) в результаті здійснення викидів, скидів чи розміщення відходів; *Знпс рег.* – забруднення довкілля регіону; *Знпс с.г.* – забруднення довкілля регіону суб'єктами господарювання – найбільшими забруднювачами в результаті здійснення ними викидів, скидів чи розміщення відходів; *Кз.р. на душу нас.* – коефіцієнт концентрації забруднюючих речовин на душу населення; *Кз.р. на кв.км* – коефіцієнт концентрації забруднюючих речовин на 1км² території; *S* – площа території регіону.

Удосконалення економічного механізму регулювання природоохорони запропоновано здійснити шляхом: покращення адміністративного обслуговування збору за забруднення навколишнього природного середовища (в першу чергу, через забезпечення максимальної участі у процесі адміністративного обслуговування територіальних органів екологічного управління); проведення індексації нормативів збору в розрізі окремих регіонів з використанням споживчих цін регіону; підвищення ставок збору за забруднення навколишнього середовища; збільшення розміру перерахування збору за забруднення довкілля до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

У дисертації обґрунтовано доцільність використання програмно-цільового підходу у регулюванні природоохоронної діяльності в регіоні; побудовано шкалу пріоритетів проблем в сфері природоохоронної діяльності; запропоновано структуру програми розвитку екологічного

підприємництва на основні блоки (аналітичний, прогнозний, цільовий, блок підпрограм, конструктивний, організаційний, ресурсний); за допомогою методу експертних оцінок побудовано блок підпрограм регіональної програми розвитку екологічного підприємництва, спроможної охопити основні елементи управлінської діяльності; розроблено систему показників аналітичного блоку регіональної програми розвитку екологічного підприємництва.

На основі використання існуючої методики ранжування цілей здійснено ранжування цілей та обґрунтовано змістовну складову регіональної цільової програми розвитку екологічного підприємництва (табл. 2).

Таблиця 2

Структуризація цілей регіональної програми розвитку екологічного підприємництва на основі експертних оцінок

Елементи	Коефіцієнт відносної важливості елементів для реалізації цілей елементів третього порядку з врахуванням $K_{вв}$ для кожного експерта					Інтегральний $K_{вв}$	Ранг цілі
	Експерти						
	1	2	3	4	5		
1	2	3	4	5	6	7	8
Визначення пріоритетних напрямків розвитку екологічного підприємництва, виходячи з екологічної і соціальної значимості екологічних послуг	3,36	1,61	1,49	1,72	2,74	2,19	7
Визначення пріоритетних напрямків розвитку екологічного підприємництва, виходячи з дефіцитності послуг екологічного характеру	3,16	1,71	1,43	1,94	1,87	2,02	12
Визначення пріоритетних напрямків, виходячи з проблем регулювання природоохорони в регіоні	3,31	2,36	2,84	2,43	2,89	2,77	2
Створення регіонального екологічного бізнес-центру з представництвами в районах	2,38	1,51	1,37	2,19	2,15	1,92	14
Розвиток фінансової інфраструктури	2,11	2,15	2,98	2,55	2,90	2,54	3
Розвиток інфраструктури матеріально-технічного забезпечення екологічного підприємництва	2,13	3,10	2,26	2,11	2,62	2,44	5
Розвиток інфраструктури кадрового забезпечення екологічного підприємництва	2,06	2,12	1,49	1,96	1,73	1,87	15
Розвиток виробничої інфраструктури	1,81	2,94	1,86	2,38	1,67	2,13	8
Створення інформаційного забезпечення природоохорони та розвитку екологічного підприємництва	2,12	2,47	3,13	3,27	3,09	2,82	1
Використання фінансово-кредитного механізму регулювання і підтримки екологічного підприємництва	2,16	2,89	3,17	3,24	2,77	2,45	4
Створення адміністративних та економічних передумов для розвитку екологічного підприємництва	1,51	1,32	2,00	1,76	2,26	1,77	17
Регулювання розвитку екологічного підприємництва з метою запобігання екстерналіям з його боку	1,56	1,44	1,80	2,01	1,23	1,61	19
Організація здійснення моніторингової діяльності за реалізацією програмних заходів та налагодження оперативного управління розвитком екологічного підприємництва	2,00	1,85	2,24	2,18	1,86	2,03	11
Використання системи екологічного менеджменту	1,91	1,86	2,32	2,71	2,79	2,32	6
Формування підсистеми матеріально-технічного забезпечення екологічного підприємництва	1,50	1,47	1,79	1,54	1,92	1,64	18
Організація налагодження виробництва техніки та обладнання для екологічного підприємництва	1,60	1,23	1,37	1,58	1,98	1,55	20
Створення бізнес-інкубаторів з надання приміщень під офіси, склади	1,46	1,12	1,33	1,45	1,35	1,34	23
Створення центрів екологічно-орієнтованої професійно-виробничої підготовки	1,18	1,25	1,54	1,40	1,73	1,42	21

Організація перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів через створення шкіл екологічного підприємництва	1,22	1,19	1,65	1,16	1,53	1,35	22
Організація екологічного всеобучу	1,41	1,03	1,05	1,24	1,16	0,98	24
Створення банків екологічної інформації	1,75	1,55	1,99	2,12	2,42	1,97	13
Створення інформаційно-рекламних агентств	1,55	1,40	2,16	2,41	1,84	1,87	16
Створення аналітико-консультативних центрів	1,62	1,32	2,27	2,82	2,35	2,08	9
Створення маркетингових служб та фірм	1,53	1,10	2,41	2,57	2,67	2,06	10

Механізм розробки і реалізації регіональної цільової програми розвитку екологічного підприємництва базується на єдності цілей різних рівнів, спільності методологічних принципів регіонального програмування в зазначеній сфері та поєднанні і врахуванні специфічних особливостей програми розвитку екологічного підприємництва, що дозволяє трансформувати теоретичні розробки в конкретну практичну діяльність органів регіонального управління.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення та нове вирішення проблем організації управління і регулювання природоохоронної діяльності, що дозволяє зробити наступні висновки.

1. Еколого-економічна політика як найважливіший засіб зосередження зусиль суспільства в напрямку гармонізації відносин з природою потребує удосконалення підходів до її змістового наповнення. Доповнене у дисертації трактування дефініції „еколого-економічна політика” дозволить розвинути теоретико-методологічні засади організації управління і регулювання природоохорони та повністю врахувати сучасні тенденції в зміні характеру еколого-економічної політики.

2. Природоохоронна діяльність є складовою еколого-економічної політики. Розвинене у роботі трактування категорії „природоохоронна діяльність” та визначений об’єктний склад природоохорони сприятимуть окресленню концептуальних засад природоохоронної діяльності та забезпечать цілеспрямований вплив з боку суб’єктів управління на окремі складові об’єктного складу з метою збереження та покращення якості навколишнього природного середовища.

3. Для поєднання необхідності забезпечення організації складових елементів системи регулювання природоохоронної діяльності, що зазнає розвитку, та управління природоохоронними процесами, що у ній відбуваються в результаті внутрішніх і зовнішніх факторів впливу, у роботі подано авторське визначення поняття „організаційно-економічний механізм управління природоохоронною діяльністю”. З метою формування організаційно-економічним механізмом управління цілеспрямованих важелів забезпечення активізації природоохоронних процесів, удосконалено його функціонально-цільову структуру.

4. Виявлення тенденцій та проблем для регулювання вимагає проведення системного аналізу реалізації природоохоронної діяльності. Здійснений у роботі розрахунок низки діючих екологічних індикаторів дозволив виявити проблеми, характерні системі цих індикаторів: втрата частини інформації в процесі збору первинних даних у результаті централізованого опрацювання інформації на регіональному рівні; низький рівень контролю за джерелами викидів забруднюючих речовин в атмосферу у районах області; нечітка систематизація управ-

лінських дій, направлених на послаблення негативного впливу суб'єктів ринку на довкілля.

5. Дослідження аналітико-інформаційного забезпечення регулювання природоохорони свідчить про відставання вітчизняних методичних засад аналітико-інформаційного забезпечення регулювання від сучасних методичних положень інформаційного забезпечення такого регулювання у країнах з розвинутою ринковою економікою. Запропонований у роботі для доповнення низки діючих екологічних індикаторів ряд додаткових показників, дозволить отримати органам статистики максимально наближений до реальності опис характеру процесу змін у довкіллі і створить основу для розробки екологічних індексів.

6. Екологічна криза в Україні зумовлює необхідність акумулювання інформації природоохоронного характеру та удосконалення поводження з такою інформацією. Пропонована функціональна структура банку екологічної інформації забезпечить акумулювання інформації про стан природоохоронних витрат підприємств-забруднювачів за двома напрямками: прямим і непрямим. Виявлені в процесі аналізу інформаційного забезпечення природоохорони проблеми підтверджують обґрунтованість авторського підходу, який відстоює необхідність створення мережі банків екологічної інформації на регіональному і локальному рівнях. Її формування виключить суперечність та втрату інформаційних даних екологічного характеру, забезпечить органи екологічного управління та інших користувачів оперативною і співставною інформацією.

7. Реалізація природоохоронних функцій вимагає формування багатоцільової системи регулювання природоохоронної діяльності, яка б забезпечила високий рівень екологізації суспільства. Негативними рисами чинної системи регулювання природоохорони є нерозвиненість підсистем інституціонального регулювання з боку інституцій ринкової інфраструктури (забезпечує потребу суб'єктів ринку у екологічних послугах) та громадського регулювання (сприяє відходу від домінування бюрократичних форм регулювання, що на сьогодні відображаються у діях державних і регіональних органів управління природоохороною). У роботі запропоновано структурувати систему регулювання природоохоронної діяльності на рівні; диференціювати її з врахуванням специфіки регіонів; забезпечити комплексність і взаємодоповнення елементів регулювання.

8. Дослідження вітчизняної та світової практики використання адміністративних інструментів регулювання природоохорони вказує на необхідність адаптування використовуваних в Україні інструментів регулювання до реалій екологічної ситуації (підвищити розмір штрафів у природоохоронній сфері, посилити регулятивну дію екологічної експертизи у врегулюванні відносин із споживачами природних благ і суміжними споживачами, розширити практику застосування екологічного менеджменту, екологічного аудиту та екологічного страхування) і застосування нових інструментів регулювання природоохоронної діяльності (комплексних лімітів).

9. Незадовільність функціонування економічного механізму регулювання природоохорони зумовлена: неефективним методичним забезпеченням збору за забруднення навколишнього природного середовища; не повною, а лише частковою компенсацією збитків, спричинених еколого-економічною діяльністю суб'єктів ринку в результаті реалізації механізму збору за забруднення довкілля; низьким рівнем оподаткування; неефективним механізмом ціноутворення. Першочерговими шляхами подолання цих недоліків повинні стати удосконалені методика розрахунку збору за викиди в атмосферне повітря та механізм збору за забруднення навколишнього природного середовища, які забезпечать виключення подвійного обліку екологічних факторів та зменшать ризик зниження ефективності економічного механізму регулювання в аспекті реалізації процедур збору за забруднення довкілля з боку його платників.

10. Регіональні програми як елемент організаційно-економічного механізму слід розглядати як інструмент концентрації зусиль і ресурсів для досягнення тих цілей, які не досягаються через використання ринкових механізмів. Запропонована в роботі структурна модель регіональної цільової програми розвитку екологічного підприємництва та механізм її реалізації забезпечать: створення на рівні регіону соціально-економічних, організаційних, фінансових, матеріальних умов для забезпечення формування і розвитку екологічного підприємництва в системі регулювання природоохоронної діяльності; орієнтування діяльності екологічного підприємництва на вирішення екологічних та соціально-економічних проблем регіону; налагодження механізму економічної, організаційної, господарської взаємодії суб'єктів екологічного управління в напрямку створення сприятливих умов для становлення, функціонування і розвитку екологічного підприємництва в регіоні.

11. На підставі результатів дисертаційного дослідження можна запропонувати:

- Міністерству освіти і науки України сприяти використанню матеріалів дисертації для підготовки фахівців за спеціальністю „Менеджмент державних установ і організацій”;

- територіальним органам екологічного управління використовувати у своїй діяльності розроблені підходи щодо удосконалення організаційних засад інформаційного забезпечення управління природоохоронною діяльністю;

- органам статистики використовувати запропоновані у дисертації методичні рекомендації щодо удосконалення аналітико-інформаційного забезпечення регулювання природоохоронної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Кривокульська Н.М. Економічні інструменти контролю забруднення навколишнього природного середовища та перспективи створення наці-

онального екологічного ринку // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: ТАНГ, 2001. – № 16. – С. 148-151.

2. Кривокульська Н.М. Екологічний менеджмент: реалії і перспективи // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: ТАНГ, 2003. – № 1. – С. 99-103.
3. Мельник А.Ф., Кривокульська Н.М. Моніторинг екологічних проблем Тернопільської області у контексті перспектив сталого розвитку регіонів // Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С. 150-155. **Особистий внесок здобувача: аналіз джерел антропогенного впливу на стан довкілля.**
4. Кривокульська Н. Система регулювання природоохоронною діяльністю // Наукові записки. Зб. Наук. праць каф. екон. аналізу ТАНГ. – Тернопіль: ТАНГ, 2005. – Вип. 14. – С. 146-148.
5. Кривокульська Н.М. Удосконалення економічного механізму реалізації екологічної політики держави в умовах формування перехідної економіки в Україні // Управління розвитком. Збірник наукових статей. – Харків: видавництво ХНЕУ. – 2005. – № 2 (спецвипуск). – С. 73-76.

Публікації в інших виданнях:

6. Кривокульська Н. Економічні важелі підвищення ефективності управління природоохоронною діяльністю // Вісник Агентства міського розвитку. – Тернопіль: ТОВ „Джура”. – 1999. – № 8. – С.13-14.
7. Кривокульська Н. Вдосконалення методів екологізації виробництва // Економіка України: реалії, перспективи розвитку ринкових відносин. Президенту України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник. Том 20. – Київ, 2000. – С. 618-620.
8. Кривокульська Н.М. Екологічна криза та методи екологізації виробництва на регіональному рівні // Труды всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих учених „Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання”. – Частина 3. – Донецьк: ДонНУ. – 2000. – С. 21-23.
9. Кривокульська Н.М. Екологічний менеджмент: реалії і перспективи // Економічні проблеми ринкової трансформації України // Тези доповіді всеукраїнської науково-практичної конференції – Львів: ЛБІ НБУ. – 2002. – С. 130-132.
10. Кривокульська Н.М. Економічний механізм природоохоронної діяльності в системі державної регіональної політики // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Реформування фінансово-кредитної системи і стимулювання економічного зростання”. – Луцьк. – 2003. – С. 259-261.
11. Кривокульська Н.М. Удосконалення економічного механізму реалізації екологічної політики держави в умовах формування перехідної економіки в Ук-

раїні // Міжвузівська науково-практична конференція “Професійна державна служба та місцеве самоврядування”. – Харків. – 2005. – С. 73-76.

12. Кривокульська Н.М. Проблеми та перспективи вдосконалення інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності в Україні // Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка. – 2005. – С.175-176.

АНОТАЦІЯ

Кривокульська Н.М. Організація управління і регулювання природоохоронної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.02.03 – Організація управління, планування і регулювання економікою. – Національний університет „Львівська політехніка”, Львів, 2006.

Дисертація присвячена проблемі організації управління і регулювання природоохоронної діяльності в умовах розвитку ринкової економіки. У роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади організації управління і регулювання природоохорони. Визначено тенденції та чинники функціонування і розвитку системи регулювання природоохоронної діяльності. Удосконалено структуру організаційно-економічного механізму управління природоохороною. Запропоновано шляхи трансформації економічного механізму регулювання природоохорони. Удосконалено методичні та організаційні засади інформаційного забезпечення регулювання природоохорони. Розроблено структурну модель регіональної цільової програми розвитку екологічного підприємництва.

Ключові слова: еколого-економічна політика, природоохоронна діяльність, система регулювання природоохоронної діяльності, організація управління природоохороною діяльністю, організаційно-економічний механізм управління природоохороною, екологічне підприємництво.

АННОТАЦИЯ

Кривокульская Н.М. Организация управления и регулирования природоохранной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук за специальностью 08.02.03 – Организация управления, планирование и регулирование экономикой. – Национальный университет „Львовская политехника”, Львов, 2006.

Диссертация посвящена проблеме организации управления и регулирования природоохранной деятельности в условиях развития рыночной экономики. В работе обоснован теоретико-методологический подход к организации управления и регулирования природоохранной деятельности. Определены тенденции и факторы функционирования и развития системы регулирования природоохраны. Усовершенствовано структуру организационно-экономического механизма управления природоохраной. Разработаны предложения относительно транс-

формации экономического механизма регулирования природоохраны. Усовершенствованы методические и организационные основы информационного обеспечения регулирования природоохраны. Разработана структурная модель региональной целевой программы развития экологического предпринимательства.

В первом разделе „Теоретические основы организации управления и регулирования природоохранной деятельности в контексте перестройки национальной экономики” определена роль природоохранной деятельности как составляющей эколого-экономической политики, исследованы теоретические и методологические подходы организации управления и регулирования природоохраны, определена сущность организационно-экономического механизма управления природоохраной, разработан методологический инструментарий изучения механизмов управления и регулирования природоохранной деятельности.

Второй раздел „Аналитическая оценка функциональных механизмов управления природоохранной деятельностью” посвящен мониторингу и анализу экологических проблем Украины и регионов, а также факторов, которые их предопределяют, выявлению тенденций и факторов, обуславливающих эффективность (неэффективность) организационных структур управления как основы для совершения организации управления природоохранной деятельностью, исследованию тенденций функционирования и возможных направлений развития системы регулирования природоохраны.

В третьем разделе „Усовершенствование организационно-экономического механизма управления природоохранной деятельностью” обоснованы пути усовершенствования организационной структуры и организации управления природоохранной деятельностью, произведена характеристика административных и экономических инструментов регулирования, а также разработаны предложения по их усовершенствованию, сформированы рекомендации по имплементации программирования в процесс регулирования природоохраны в регионе.

В диссертации разработана структурная модель региональной целевой программы развития экологического предпринимательства, которая отражает специфику развития экологического предпринимательства в системе регулирования природоохранной деятельности в регионе.

Предложенная функционально-целевая структура организационно-экономического механизма управления природоохранной деятельностью обеспечит возможность регулирования природоохраны в рыночных условиях.

Усовершенствованы методические основы аналитико-информационного обеспечения регулирования природоохранной деятельности, в частности, предопределено, что в контексте улучшения информационного обеспечения регулирования, с целью дополнения действующих экологических индикаторов, нужно использовать дополнительные показатели, которые обеспечат близкое к реальности описание характера процесса изменений в природной среде. Организационно-информационные основы управления природоохраной

предложено усовершенствовать путем создания на базе территориального органа экологического управления банка экологической информации.

Экономический механизм регулирования природоохраны предложено усовершенствовать путем трансформации процесса административного обслуживания сбора за загрязнение природной среды, увеличения ставок сбора за загрязнение и размера перечисления сбора в местные фонды охраны природы.

Предложенная система приоритетов экологического предпринимательства позволит учесть потребности субъектов рынка в экологических услугах.

Ключевые слова: эколого-экономическая политика, природоохранная деятельность, система регулирования природоохранной деятельности, организационно-экономический механизм управления природоохраной, экологическое предпринимательство.

ANNOTATION

Kryvokulska N.M. Organization of Management and Regulation nature protect activity. – Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific present degree of Candidate of Economics sciences, specialization 08.02.03 – Organization of Management, Planning and Regulation of economy. – State University „ Lviv Polytechnic”, - Lviv 2006.

The dissertation deals with the problem of the management and regulation the nature protect activity in the contest of market economy. The theoretical and methodological aspects of organization and regulation the nature protect activity are contained in thesis. Main ways and factors of development the system of nature protect activity are formulated. The necessity of improving the institution of regulation in the comply of base regulation methods is formed.

The main methods of optimization the economic mechanism of regulation the nature protection by the using methodic of calculation pays for nature in the atmosphere are proposed. The propositions of rise-up informational base of regulation the nature perfection activity grounded.

Key words: organization, regulation the nature protection activity organizational and economical mechanism of nature protraction activity, the system of nature protection regulation.

ПІДПИСАНО ДО ДРУКУ 25.09.2006
ФОРМАТ 60X 90^{1/16}. ПАПІР ОФСЕТНИЙ. ДРУК НА РІЗОГРАФІ.
УМОВ.-ДРУК. АРК. 1,0. ОБЛ.-ВИД. АРК. 1,0.
ТИРАЖ 100 ПРИМІРНИКІВ. ЗАМОВЛЕННЯ № 1/178/6

ВІДДРУКОВАНО У ВИДАВНИЧОМУ ЦЕНТРІ “ВЕКТОР”
46000 м. Тернопіль, вул. Львівська, 1